

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 59/2006 rd

Regeringens proposition med förslag till barnskyddslag och vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 7 november 2006 en proposition med förslag till barnskyddslag och vissa lagar som har samband med den (RP 252/2006 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner:

- en lagmotion med förslag till lag om ändring av 40 § i barnskyddslagen (LM 85/2003 rd — Paula Risikko /saml m.fl.), som remitterades till utskottet den 24 september 2003,
- en lagmotion med förslag till lag om ändring av 16 § i barnskyddslagen (LM 86/2003 rd — Marjukka Karttunen /saml m.fl.), som remitterades till utskottet den 30 september 2003,
- en lagmotion med förslag till lag om ändring av barnskyddslagen (LM 13/2005 rd — Sari Sarkomaa /saml m.fl.), som remitterades till utskottet den 10 mars 2005 samt
- en åtgärdsmotion om förfarandet vid omhändertagande av barn (AM 82/2004 rd — Riikka Moilanen-Savolainen /cent m.fl.), som remitterades till utskottet den 23 september 2004.

Utlåtanden

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet och lagutskottet lämnat utlåtanden i ärendet (GrUU 58/2006 rd och LaUU 22/2006 rd). Dessutom har social- och hälsovårdsutskot-

tet den 8 november 2006 bett om utlåtande av kulturutskottet (KuUU 22/2006 rd). Utlåtandena återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Eeva Kangasniemi, social- och hälsovårdsministeriet
- riksdagens justitieombudsman Riitta-Leena Paunio
- barnombudsman Maria Kaisa Aula
- lagstiftningsråd Markku Helin och regeringsråd Sami Sarvilinna, justitieministeriet
- president Pekka Hallberg och förvaltningsråd Pirkko Ignatius, högsta förvaltningsdomstolen
- förvaltningsrättsdomare Sampo Jokinen, Helsingfors förvaltningsdomstol
- överdomare Heikki Jukarainen, Uleåborgs förvaltningsdomstol
- resultatområdesdirektör Sirpa Taskinen och specialforskare Tarja Heino, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- länsocialinspektör Aino Arponen, Västra Finlands länsstyrelse
- professor Matti Mikkola, Helsingfors universitet
- professor Lea Pulkkinen, Jyväskylä universitet
- professor Eva Gottberg, Åbo universitet

- konsultativ jurist Sami Uotinen, Finlands Kommunförbund
- grundtrygghetsdirektör Raili Metsälä, Helsingfors socialverk
- socialsekreterare för barnskydd Raija Kojo, Villmanstrands social- och hälsovårdsverk
- socialdirektör Antti Tervasmäki, S:t Michels social- och hälsovårdsväsende
- servicechef Sisko Pirilä-Karlström, Uleåborgs stad
- jurist Vuokko Ylinen och planerare Raija Kannisto, Tammerfors stad
- specialmedarbetare Mervi Tolonen, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf
- utbildningsplanerare Marjo Katajisto, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- offentligt rättsbiträde Ilmari Heinonen, Julkiset Oikeusavustajat ry
- kontaktsekreterare Auli Setälä, Barnträdgårdsläraryrkesförbundet
- utvecklingschef Mikko Oranen, Förbundet för Mödra- och Skyddshem
- specialrådgivare Seppo Sauro, Centralförbundet för Barnskydd rf
- organisationsjurist Esa Iivonen, Mannerheims Barnskyddsförbund
- generalsekreterare Hanna Markkula-Kivisilta, Rädda Barnen rf
- ombudsman Jari Ketola, Förbundet för Familjevård i Finland rf
- utvecklingsplanerare Hannaliisa Piironen, SOS-Lapsikylä ry
- direktör Annikki Alho, Lausteen perhekuntoutuskeskus ja erityiskoulu
- ordförande Reijo Runsas och direktör Pia Ikäheimonen, Yksityisten perhekotien ja lastensuojelulaitosten yhdistys
- ombudsman Heljä Sairisalo och ordförande Bodil Rosengren, Förbundet för makalösa föräldrar i Finland rf
- docent Mirjam Kalland
- barnpsykiater Matti Kaivosoja
- barnpsykiater Jari Sinkkonen
- utbildare Ulla-Leena Alppi.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Undervisningssektorns Fackorganisation
- Familjevärnets Centralförbund PESUE rf
- Finlands Rättshjälpsjurister rf.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Regeringens proposition

I propositionen föreslås att en ny barnskyddslag stiftas. Syftet med lagen är att garantera att barnets rättigheter och bästa beaktas vid genomförandet av barnskyddet samt att de stödåtgärder och tjänster som barnet och familjen behöver tryggas. Avsikten är att genom lagen främja samarbetet mellan myndigheterna när det gäller arbetet för barns och unga personers välfärd samt att genomföra barn- och familjeinriktat barnskydd. Avsikten är dessutom att förbättra rättsskyddet för barnet och föräldrarna eller vårdnadshavarna i synnerhet vid beslutsfattande som ansluter sig till barnskydd.

I lagens allmänna bestämmelser ingår principer som styr all verksamhet inom barnskyddet, enligt vilka särskild hänsyn ska tas till de grund-

läggande fri- och rättigheter och de mänskliga rättigheter som är centrala med tanke på barnskyddet. Det föreslås att de centrala principerna i huvudsak ska kvarstå oförändrade. Som ny verksamhetsform inom barnskyddet definieras förebyggande barnskydd.

I lagen ingår mera detaljerade bestämmelser om kommunens skyldigheter när det gäller att ordna barnskydd än i gällande lag. I en barnskyddsplan som ska göras upp på kommunnivå bör beskrivas vilka uppgifter som ingår i arbetet för barns och unga personers välfärd samt hur det barn- och familjeinriktade barnskyddet ska anordnas.

I syfte att stärka barns delaktighet förtydligas bestämmelserna om utredande av barnets åsikt, hörande av barn och barns rätt att föra talan. I la-

gen tas dessutom in en bestämmelse som gäller förordnande av intressebevakare för barn. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att alla barn har medinflytande i beslut som gäller dem själva.

I propositionen ingår även sådana procedurbestämmelser för barnskyddet som för närvarande i huvudsak är beroende av förvaltningspraxis. I lagen föreskrivs om när en klientrelation inom barnskyddet inleds och om en därtill ansluten tidsbunden utredning av behovet av barnskydd. För ett barn som är klient inom barnskyddet och dess familj bör tillsammans med de berörda göras upp en klientplan som bygger på deras behov av stöd. Planen ska regelbundet ses över. Som en ny metod att utreda barnets behov av stöd i situationer då vårdnadshavarna motsätter sig det, föreslås en möjlighet att hos förvaltningsdomstolen ansöka om tillstånd till undersökning av barnet. I lagen ingår även en ny bestämmelse som gäller kartläggning av barnets närstående nätverk.

Bestämmelserna om omhändertagande, brådskande placering av barn och vårdnaden om ett omhändertaget barn föreslås bli preciserade. Även bestämmelserna om vård utom hemmet och eftervård föreslås bli preciserade. Antalet barn som får vårdas samtidigt på barnskyddsanstalter och personaldimensioneringen vid anstalterna görs tidsenligare. I syfte att effektivisera övervakningen av vård utom hemmet föreslås bestämmelser om informationsutbytet i anslutning till övervakning i barnskyddslagen.

Genom den föreslagna lagen ändras systemet för beslutsfattande inom barnskyddet. Målet är att den sakkunskap och objektivitet som är nödvändig vid beslutsfattande ska säkerställas och barnets och föräldrarnas eller vårdnadshavarnas rättsskydd på så vis förbättras. Beslut i ärenden som gäller tvångsomhändertagande fattas i första instans hos förvaltningsdomstolen på ansökan av den ledande tjänsteinnehavare som ansvarar för socialvården i kommunen. Noggrannare bestämmelser om förfarandena och tillgänglig sakkunskap i anslutning till beredningen av omhändertagande föreslås också. Beslut om brådskande åtgärder som baserar sig på sam-

tycke fattas i kommunen på tjänsteinnehavarnivå, och därefter finns rätt att söka ändring direkt hos förvaltningsdomstolen i ärenden som är särskilt betydelsefulla med tanke på rättsskyddet.

De bestämmelser om begränsningar inom vård utom hemmet och begränsande åtgärder vid barnskyddsanstalter som träder i kraft den 1 november 2006 tas oförändrade i sak in i den föreslagna lagen, med undantag för ändringar som beror på det föreslagna nya systemet för beslutsfattande. I propositionen föreslås även att folkhälsolagen, lagen om specialiserad sjukvård, lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet och namnlagen ändras till nödvändiga delar.

Propositionen hänför sig till statsbudgeten. Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2008 med undantag för lagen om ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet, som avses träda i kraft den 1 augusti 2008.

Lagmotionerna

I lagmotionerna LM 85/2003 rd och LM 13/2005 rd föreslås att barnskyddslagen ändras så att den förpliktar alla dem som redan nämns i lagen och dessutom alla som arbetar bland barn och unga att anmäla till socialnämnden om de i sin tjänst eller sina uppgifter upptäckt ett barn eller en ung person som uppenbarligen behöver familje- och individinriktat barnskydd.

I lagmotion LM 86/2003 rd föreslås att myndigheterna förpliktas att i första hand alltid utreda om omhändertagna eller föräldralösa barn kan placeras hos släktingar eller hos personer som annars står barnen nära.

Åtgärdsmotionen

I åtgärdsmotion AM 82/2004 rd föreslås att omhändertagandena av barn avgörs med hjälp av en ny modell för samverkan mellan domstolen och socialarbetet. Besluten ska behandlas i en separat familjedomstol som representerar juridiskt och medicinskt sakkunniga, professionella inom barnskydd och socialarbete samt lekmän.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

*Allmän motivering**Allmänt*

Behovet av barnskydd och antalet barn som placerats utom hemmet har ökat de senaste åren. En liten del av barnen uppvisar en anhopning av allt svårare problem. Syftet med propositionen är att trygga barnets välbefinnande och utveckling i hotfulla situationer och att tillförsäkra barnet och familjen de stödåtgärder och tjänster de behöver. Den innehållsliga tyngdpunkten ligger på att precisera skyldigheten att ordna barnskydd. Målet är att så tidigt som möjligt ingripa i problemen med hjälp av en utökad anmälningsskyldighet och en förbättrad öppenvård. I lagen preciseras bl.a. stödåtgärderna och kommunernas skyldigheter i fråga om personaldimensioneringen. Barnens och föräldrarnas rättssäkerhet förbättras genom preciserade bestämmelser om förfarandet och beslutsfattandet. Utskottet anser att revideringen av barnskyddslagen är behövlig och motiverad. Utskottet tillstyrker lagförslagen med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Förebyggande åtgärder

Enligt motiven till propositionen är avsikten att prioritera öppen vård och allt tidigare stöd inom barnskyddsarbetet. Men åtgärderna för att främja barnens välbefinnande och förebygga problem förblir på en rätt allmän nivå och överlag som förut i fråga om innehållet. Social- och hälsovårdsutskottet anser att vi i fortsättningen framför allt måste satsa på förebyggande barnskyddsarbete inom social- och hälsovården samt utbildningsväsendet. Det finns möjligheter att stödja ett ansvarsfullt föräldraskap och förebygga problem med hjälp av åtgärder bl.a. inom familjearbetet, hemservicen, rådgivningen, dagvården och elevvården. Åtgärder inom andra sektorer har också en betydande inverkan på barnskyddsbehovet.

Tidsfristerna enligt 26 och 27 § i barnskyddslagen för att bedöma behovet av barnskydd är adekvata och behövliga, menar utskottet. Behovet av brådskande barnskydd ska bedömas ome-

delbart. Huruvida man med anledning av en barnskyddsanmälan bör utreda barnskyddsbehovet ska avgöras senast den sjunde vardagen från att anmälan mottagits. Utredningen ska göras utan obefogat dröjsmål och bli färdig senast inom tre månader från att barnskyddsärendet anhängiggjordes. Tidsfristerna är avsedda att effektivisera ingripandet i de svåra problem som redan visat sig.

För ett barn som är klient inom barnskyddet utarbetas en klientplan enligt 30 §. Det är viktigt att i planen anteckna barnets och familjens stödbehov samt de tjänster och andra stödåtgärder som är avsedda att bemöta behovet.

Redan i anslutning till barnets klientplan finns det skäl att bedöma föräldrarnas behov av mentalvård och missbrukarvård och att hänvisa föräldrarna till de här tjänsterna. Speciellt på mödrarådgivningen måste personalen aktivt erbjuda service som avses i lagen om missbrukarvård och också annan socialvård. Fortsättningsvis finns det skäl att utreda behovet och möjligheterna att ytterligare förbättra föräldrars och gravida kvinnors rätt till missbrukarvård.

Resurser för barnskyddsarbete

Under behandlingen av reformen har frågan om resurserna för socialarbetet och en ändamålsenlig användning av dem upprepade gånger lyfts fram. Eftersom barnskyddspersonalen inte är tillräcklig har de anställda på många håll blivit uttröttade och det har lett till en stor omsättning bland personalen. De personella resurserna varierar också betydligt. Ärendena som gäller omhändertaganden är nuförtiden rätt komplicerade rättsliga processer. Vid beredningen bör barnets bästa beaktas såväl som principerna för en god förvaltning samt familjens och barnets rättssäkerhet. Om barnet och familjen kunde få tidigare stöd inom öppenvården skulle det bli möjligt att för priset av den årliga vårdavgiften för ett barn som placerats utom hemmet anställa 1–4 nya socialarbetare inom barnskyddet, uppges i propositionen (s. 102–103).

I bedömningen av propositionens konsekvenser bedöms öppenvården behöva 155 nya anställda, de kommunala anstalterna 240 och de privata anstalterna 200—300. Personalen kommer också att behöva mer utbildning. Reformen bedöms kosta kommunerna 18,8—20,2 miljoner euro, av vilket de får 6,3—6,7 miljoner euro som statsandel. Utskottet ser det som viktigt att noggrant följa upp reformens inverkan på behovet av resurser för socialarbete och att bedöma vilka ändringar som behövs så fort som det finns tillräckliga erfarenheter av hur reformen genomförts i praktiken (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Anmälningsskyldighet

Bestämmelserna om skyldigheten att göra barnskyddsanmälan har ansetts lämna rum för tolkning och har inte alltid tillämpats så som avsetts. Behovet av att revidera lagstiftningen i fråga om detta har behandlats av riksdagens justitieombudsman i en särskild berättelse (B 1/2006 rd) som bl.a. social- och hälsovårdsutskottet har lämnat ett utlåtande om (ShUU 8/2006 rd). De missförhållanden som lyfts fram i berättelsen och utlåtandena om den rättas till genom att 25 § i lagförslaget preciseras och de anmälningsskyldiga utökas.

De som nämns i bestämmelsen är skyldiga att anmäla till socialmyndigheterna om de i sin uppgift fått vetskap om ett barn vars behov av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller eget beteende förutsätter att behovet av barnskydd utreds. Anmälningsskyldiga är t.ex. de som medlar i familjefrågor enligt äktenskapslagen. Utskottet föreslår att de anmälningsskyldiga utökas med de enheter som ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever.

Lagutskottet noterar mycket riktigt i sitt utlåtande att socialmyndigheterna inte föreslås bli skyldiga att polisanmäla misstankar om sexuella övergrepp eller våld mot barn. Det motiveras med att en skyldighet kan medföra ogrundade anmälningar t.ex. till följd av tvister mellan barnets föräldrar.

Social- och hälsovårdsutskottet instämmer i lagutskottets förslag att barnskyddsmyndigheterna ska vara skyldiga att låta polisen utreda ärendet om det misstänkta brottet är allvarligt och misstanken dessutom är befogad. Anmälningsskyldigheten uppkommer inte på grund av enbart ett påstående om inte myndigheten utifrån de uppgifter den har att tillgå har skäl att anse brottsmisstanken vara befogad. Enligt 18 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården har den som ordnar socialvård i vissa fall som föreskrivs i lagrummet rätt att på eget initiativ polisanmäla misstänkta brott.

Hörande av barn

Enligt den gällande barnskyddslagen ska ett barn som fyllt 12 år höras enligt 34 § i förvaltningslagen i barnskyddsärenden som gäller barnet självt. När barnet hörs enligt 34 § i förvaltningslagen ska han eller hon ges tillfälle att ta del av alla handlingar som gäller ärendet. Enligt regeringen har det förekommit problem med tolkningen av bestämmelsen när det gällt i vilka ärenden som barn över 12 år bör höras. I praktiken hörs de i enlighet med förvaltningslagen endast i viktiga ärenden så som omhändertagande, placering i vård utom hemmet, ändring av vårdplatsen utom hemmet, upphörande av omhändertagandet och begränsning av kontakter.

Arbetsgruppen för totalrevidering av barnskyddslagen föreslog att åldersgränsen för hörande enligt 34 § i förvaltningslagen skulle höjas till 15 år förutom i ärenden som gäller omhändertagande och anknytande placering i vård utom hemmet samt kontakter under den tid då barnet vårdas utom hemmet. I de här ärendena ska ett barn som fyllt 12 år höras enligt förvaltningslagen. Även yngre barns åsikt bör enligt arbetsgruppen utredas. Enligt lagförslaget ska barn som fyllt 12 år höras i enlighet med förvaltningslagen i ärenden som gäller omhändertagande, placering i vård utom hemmet, ändring av vårdplatsen utom hemmet, upphörande av omhändertagandet och kontakter. I övriga ärenden ska barn som fyllt 15 år höras enligt förvaltningslagen. I motiven uppges att bestämmelsen i sak motsvarar den gällande lagen i övrigt men att

de fall där barnen ska höras enligt förvaltningslagen är uppräknade i lagen.

I sina utlåtanden behandlar grundlagsutskottet och lagutskottet en höjning av åldersgränsen. Grundlagsutskottet anser att förslaget om 15 år som åldersgräns för att bli hörd inte på bästa möjliga sätt tillgodoser barnets rätt till medinflytande enligt dess utvecklingsnivå i frågor som rör barnet. Dessutom är åldersgränsen enligt grundlagsutskottets mening relativt hög i sammanhang med att en schematisk reglering av åldersgränsen på det hela taget rimmar illa med principerna i grundlagen och konventionen om barnets rättigheter.

Kommittén för barnets rättigheter som övervakar genomförandet av konventionen har uppmanat Finland att vidta legislativa och andra åtgärder för att säkerställa att bestämmelserna i artikel 12 genomförs fullt ut, speciellt genom att barnet ges tillfälle att uttala sin uppfattning om beslut som rör barnet självt direkt inför domstolen. Grundlagsutskottet ser det som angeläget att åldersgränsen för hörande samt rätt att föra talan och söka ändring sänks från 15 år till 12 år.

Lagutskottet anser att regeringen inte tillräckligt motiverar varför åldersgränsen ska höjas. Social- och hälsovårdsutskottet instämmer i grundlagsutskottets och lagutskottets åsikter och föreslår att åldersgränserna sänks från 15 år till 12 år. Utskottet lägger dessutom vikt vid skyldigheten att utreda barnets åsikter och önskemål i fråga om alla barnskyddsåtgärder oberoende av barnets ålder.

Enligt den föreslagna 86 § kan barnet personligen höras i förvaltningsdomstolen om det är nödvändigt för att ärendet ska kunna avgöras. Förutsättningen är att barnet gett sitt samtycke och att hörandet uppenbarligen inte kan skada barnet. Utskottet föreslår att även den här åldersgränsen sänks till 12 år. Barnet kan höras vid muntlig förhandling eller på något annat sätt som domstolen prövar. Bestämmelsen överlåter på domstolen att pröva om barnet måste höras i domstolen för att ärendet ska kunna avgöras. För att barnets faktiska åsikt ska komma fram bör hörandet ordnas på ett ändamålsenligt sätt med beaktande av barnets utvecklingsnivå, t.ex på

den plats där barnet är placerat, understryker utskottet.

Hur länge omhändertagandet får vara

Enligt 20 § i den gällande barnskyddslagen är myndigheterna skyldiga att på eget initiativ kontrollera att det föreligger förutsättningar för omhändertagande. Förutsättningarna för upphörandet kontrolleras i regel vid förhandlingarna om vårdnadsplanen. Men enligt motiven till propositionen har det förekommit fall där man inte aktivt arbetar för att låta barnet återvända till hemmet och i långa tider, rentav i årtal, försummar att kontrollera förutsättningarna för att upphöra med omhändertagandet.

Enligt 47 § i lagförslaget ska omhändertagandet gälla tills vidare och förutsättningarna för att upphöra med det förblir i sak desamma som nu. Därför ska beslutet om att upphöra med omhändertagandet fattas när det inte längre finns något behov av omhändertagande och vård utom hemmet som avses i 40 §. Men omhändertagandet får inte avbrytas om ett avbrott klart strider mot barnets bästa. Den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ska bedöma förutsättningarna för fortsatt omhändertagande i samband med att klientplanen ses över eller när det i övrigt visar sig vara nödvändigt. Beslutet om att upphöra med omhändertagandet ska i förekommande fall fattas på initiativ av myndigheterna. Vid prövningen ska hänsyn tas till den tid vården utom hemmet varat, arten av förhållandet mellan barnet och den som vårdar det utom hemmet, umgänget mellan barnet och dess föräldrar samt barnets åsikt.

Grundlagsutskottet noterar att utöver 10 § 1 mom. i grundlagen skyddas också artikel 8 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna vars och ens rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna understryker i sin avgörandepraxis att omhändertagande till sin natur är en temporär åtgärd som ska avslutas så fort omständigheterna tillåter det och att särskilda åtgärder som vidtas medan omhändertagandet pågår bör stå i samklang med det ultimata målet att återförena familjen. När omhändertagandet har

fortgått länge kan omständigheter som talar emot nya omställningar i barnets livssituation väga tyngre och åsidosätta föräldrarnas förväntningar om en återförening av familjen, menar grundlagsutskottet i sitt utlåtande.

Även om myndigheternas avgörande under den tid omhändertagandet varar på grund av omhändertagandets tillfälliga natur bör främja en återförening av familjen och att barnet återvänder hem ska man inom beslutsfattandet hitta en rättvis balans mellan å ena sidan avslutandet av ett omhändertagande som ligger i barnets intresse och å andra sidan avslutandet av ett omhändertagande i föräldrarnas intresse, sägs det i motiven till propositionen (s. 177/II). I det fallet ska barnets bästa och tillgodoseendet av barnets bästa tillskrivas särskild betydelse. Tröskeln för ett fortsatt omhändertagande är rätt hög enligt bestämmelsen. Omhändertagandet kan fortsätta bara om det "klart" strider mot barnets bästa att det avslutas.

Grundlagsutskottet anser inte att 47 § är problematisk i ljuset av Europeiska människorättsdomstolens praxis eller då paragrafen tillämpas enligt motiven till propositionen. Men det är en brist att familjeåterförening inte nämns i 47 § eller någon annanstans i lagförslaget som en juridisk omständighet som ska beaktas i en bedömning av hur länge ett omhändertagande varar och de begränsningar som blir aktuella medan det fortgår.

I enlighet med grundlagsutskottets utlåtande föreslår social- och hälsovårdsutskottet att återförening av familjen ska nämnas som ett mål i 4 och 30 §. Så som sägs i motiven till propositionen är betydelsen av trygga och bestående mänskliga relationer särskilt stor för ett omhändertaget barn, eftersom barnet ofta redan när vården utom hemmet inleds har instabila och ogynnsamma mänskliga relationer och uppväxtförhållanden bakom sig. Ju fler förändringar barnet möter desto sämre klarar han eller hon av dem. Ett avslutande av omhändertagandet bör därför förberedas minst lika noga som omhändertagandet. Speciellt noggrann måste man vara med att bedöma hur barnets utveckling kommer att påverkas av ett omhändertagande som varat

länge och av att en placering i vård utom hemmet upphör, betonar utskottet.

Beslutsfattandet

Den viktigaste ändringen som föreslås i beslutsfattandet är att tvångsomhändertaganden ska avgöras i förvaltningsdomstolen. Enligt 43 § 1 mom. i lagförslaget ska beslutet om omhändertagande och om vård utom hemmet fattas av den tjänsteinnehavare som avses i 13 § 1 mom. om vårdnadshavaren eller ett barn som fyllt 12 år inte motsätter sig omhändertagandet och anknyttande placering i vård utom hemmet. I annat fall är det förvaltningsdomstolen som fattar beslutet på ansökan av en tjänsteinnehavare som avses i 13 § 1 mom. I dagsläget avgörs tvångsomhändertaganden av det organ som svarar för socialvården i kommunen. Beslutet fastställs av förvaltningsdomstolen.

Både grundlagsutskottet och lagutskottet behandlar vissa synpunkter som talar för och emot ändringen i beslutsförfarandet. Lagutskottet anser att det finns allvarliga brister i dagens system och att rättssäkerheten för barnen och deras familjer inte är tillräckligt tillgodosedd i alla kommuner. Ett särskilt problem är att kommunekonomiska faktorer också kan inverka på besluten i ärenden som gäller omhändertagande och vård utom hemmet. Lagutskottet anser att syftet med propositionen bäst kan tillgodoses antingen med hjälp av den föreslagna lösningen eller alternativt så att besluten fattas av ett organ som kommunen eller flera kommuner tillsatt och som representerar multiprofessionell sakkunskap.

Nackdelen med regeringens förslag är att det innebär en avsevärd förändring i förvaltningsdomstolarnas verksamhet. Så som lagutskottet konstaterar kommer förvaltningsdomstolarnas uppgift att i första instans fatta beslut och utfärda tillfälliga föreskrifter att bli en helt annan än nu då förvaltningsdomstolarna behandlar underställnings- och besvärärenden. Enligt utlåtandet kommer förfarandet att bli mer invecklat och fjärras från den lokala nivån. Lagutskottet noterar att besluten allt oftare kommer att fattas på ett långt avstånd från klienternas bostadsort och att klienterna därför kan bli tvungna att färdas

långa sträckor för att komma till de muntliga förhandlingarna i domstolen.

Högsta förvaltningsdomstolen blir den enda instans där tvångsomhändertaganden kan överklagas. Däremot sker ändringssökandet på två nivåer om det är en tjänsteinnehavare som fattar beslutet om omhändertagande. Lagutskottet anser det motiverat att systemet för ändringssökande omfattar två nivåer just i ärenden som gäller tvångsomhändertaganden. Antalet tvångsomhändertaganden var ca 400 år 2005. Regeringens förslag innebär att det första beslutet fattas enligt ett förfarande som bättre än nu uppfyller kraven på rättssäkerhet och därför bedömer justitieministeriet att behovet av att söka ändring kommer att minska. Social- och hälsovårdsutskottet anser att det med tanke på barnets och vårdnadshavarens rättssäkerhet inte är någon stor brist att ändringssökandet sker på en enda nivå, för den enda nivån i de här fallen är då den högsta domstol som behandlar förvaltningsärenden.

Som alternativ till domstolsmodellen kastas vid beredningen fram att sakkunskapen i det kommunala organet förbättras eller att besluten fattas på tjänsteinnehavarnivå eller av en kommunal eller regional grupp av sakkunniga, sägs det i motiven till propositionen. Förvaltningsdomstolarna kan enligt den här modellen fortfarande behandla underställnings- och besvärärenden. En kommunal eller regional grupp av sakkunniga har garanterat den sakkunskap som behövs, men det har uttryckts vissa misstankar om att inte ens en regional sammansättning kan vara helt oavhängig. Det geografiska avståndet till ett regionalt beslutsfattande organ kan också bli långt.

Social- och hälsovårdsutskottet anser att det förfarande som regeringen föreslår bättre tillgodoser rättssäkerheten i ärenden som gäller omhändertagande. Men det finns skäl att bättre än vad som föreslagits beakta att det multiprofessionella samarbetet måste förbättras och att sakkunskapen bör säkerställas överlag inom socialarbetet och framför allt i ärenden som gäller omhändertagande och vård utom hemmet.

Utskottet föreslår att kommunen ska vara skyldig att antingen själv eller tillsammans med andra kommuner tillsätta en sakkunniggrupp som avses i 14 § i lagförslaget. Vissa kommuner har redan frivilligt tillsatt sådana sakkunniggrupper med stöd av den gällande lagen. Sakkunniggruppen för barnskyddet kan biträda socialarbetaren vid beredningen av ärenden som gäller omhändertagande och vård utom hemmet samt vid genomförandet av annat barnskydd. Dessutom kan gruppen ge utlåtanden till stöd för beslutsfattande som gäller barnskyddsåtgärder. Tack vare sakkunniggruppen kan också förvaltningsdomstolarna få bättre tillgång till information som är nödvändig för avgörandet av beslut som gäller omhändertagande.

För att beslutsförfarandet ska kunna reformeras måste förvaltningsdomstolarna få betydligt ökade resurser. Så som grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande finns det i annat fall risk för att ärendena inte kommer att behandlas skyndsamt och med samma tvärfackliga sakkunskap eller att de inte uppfyller kravet på en rättvis rättegång. Lagutskottet lägger märke till det pågående produktivitetsprogrammet inom statsförvaltningen vilket hotar leda till nedskärningar också i rättsväsendets personal. Lagutskottet är allvarligt oroat över att förvaltningsdomstolarna kommer att vara tvungna att sköta de ökade uppgifterna med otillräckliga resurser. Mest tilläggsresurser behöver Helsingfors förvaltningsdomstol, som behandlar ungefär en tredjedel av alla ärenden som gäller omhändertagande. Social- och hälsovårdsutskottet ser det som angeläget att domarna och föredragandena i de sektioner som är specialiserade på den här typen av ärenden i förvaltningsdomstolarna kan få tillräckligt med tilläggsutbildning för att höja sin kompetens i barnskydd. Utskottet instämmer i de andra utskottens synpunkter på vikten av att säkerställa förvaltningsdomstolarnas resurser och föreslår ett uttalande om att resurserna bör säkerställas och reformens konsekvenser följas upp i fråga om detta (*Utskottets förslag till uttalande 2 och 3*).

Vårdnad om barn

Beslutsfattandet angående vårdnaden om barnet under den tid omhändertagandet varar föreslås bli lagfäst i 46 § på motsvarande sätt som i den gällande lagen. Till skillnad från dagsläget ska arvoden kunna betalas också efter att vårdnaden överförs. Enligt motiven avses bestämmelsen bli tillämpad i fall där omhändertagandet kan avslutas genom att vårdnaden om barnet anförtros t.ex. den familjevårdare som svarat för vården utom hemmet. Enligt utredningar har vårdnaden av ekonomiska skäl ofta inte kunnat överföras eftersom en överföring hade betytt att familjevårdaren förlorat sitt arvode.

De stränga kraven i fråga om en överföring av vårdnaden förblir desamma i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Enligt 9 § i lagen kan vårdnaden överföras förutsatt att det finns med hänsyn till barnet synnerligen välgående skäl.

Lagutskottet lägger vikt vid den principiella utgångspunkten att avsikten inte kan vara att vårdnaden om ett omhändertaget barn normalt övergår från föräldrarna till familjevårdaren. Lagutskottet tillstyrker en ändring av bestämmelserna enligt förslaget. I enskilda fall kan det med hänsyn till barnet vara mest befogat att överlåta vårdnaden på en familjevårdare. Bestämmelserna säkerställer att kostnadsfrågorna i sådana fall inte hindrar att vårdnaden ordnas i enlighet med barnets bästa.

Grundlagsutskottet menar att bestämmelsen kan ge den uppfattningen att vårdnaden om barnet kan flyttas över från föräldrarna till andra människor mot arvode. Domstolen ska i sin prövning också ta behörig hänsyn till kraven på skydd av familjelivet i grundlagen och Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Uttrycket "efter att vårdnaden om barnet har anförtrots" i den föreslagna bestämmelsen kan ge den oriktiga uppfattningen att det är vanligt att vårdnaden anförtros andra. Därför anser grundlagsutskottet det befogat att justera ordalydelsen.

Social- och hälsovårdsutskottet påpekar att ett omhändertagande enligt barnskyddslagen i princip är avsett att vara tillfälligt. Utskottet instämmer i synpunkterna att en överföring av vårdna-

den bör prövas utifrån kraven i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och föreslår att 46 § 1 mom. ändras enligt grundlagsutskottets förslag. I samband med överföringen finns det skäl att särskilt bedöma om det finns behov av en intressebevakare.

Vård utom hemmet

Om familjevård föreskrivs i socialvårdslagen och lagen om familjevårdare. I socialvårdslagen definieras familjevård och familjehem samt fastställs maximiantalet vårdtagare. Barnskyddslagen föreslås innehålla bestämmelser om antalet platser på barnskyddsanstalter, antalet anställda och kraven på utbildning. På anstalter ska en grupp få bestå av högst sju barn per bostadsenhet i stället för åtta som nu. Bestämmelserna lägger vikt vid att vårdplatsen utom hemmet ska vara lämplig för barnet, så att inte vårdplatsen väljs enbart på grundval av vilka platser som kommunen råkar ha att tillgå. Övervakningen av familjevården och barnskyddsanstalterna förbättras genom att kommunerna och länsstyrelserna enligt 76 § utbyter information om missförhållanden som upptäckts i verksamheten på vårdplatsen utom hemmet.

Ett problem som har förekommit i vården utom hemmet har varit att placeringskommunen inte har ordnat grundläggande utbildning för ett barn från en annan kommun. I vissa fall kan det ha berott på att informationsutbytet mellan kommunerna varit bristfälligt. Det kommunala socialväsendet har inte alltid haft vetskap om barn som en annan kommun placerat i kommunen. Informationsutbytet förbättras genom en bestämmelse i 78 § att kommunen är skyldig att informera placeringskommunen om att ett barn placerats där. Kostnadsansvaret för den grundläggande utbildningen för ett barn som placerats i en annan kommun övergår till placerarkommunen i fråga om den del som överskrider statsandelen. Då får vistelsekommunen en ersättning av barnets hemkommun för den grundläggande utbildningen.

De största problemen är bristen på vårdplatser utom hemmet och vårdens kvalitet, uppges i motiven till propositionen. På lång sikt är avsik-

ten att prioritera familjevård framom anstaltsvård. Då bör också barnets vårdbehov beaktas så att bara de barn som är svårast att vårda placeras på anstalt. En eventuell utvidgning av begränsningsbefogenheterna i barnskyddslagen kan lämpligen övervägas i samband med att lagstiftningen om familjevård och tillsyn över privat socialservice revideras, sägs det i propositionen. Den pågående revideringen av lagstiftningen om familjevård och tillsyn över privat socialservice enligt motiven i propositionen är en angelägen fråga, anser utskottet (*Utskottets förslag till uttalande 4*).

Detaljmotivering

1. Barnskyddslag

1 kap. 4 §. Centrala principer för barnskyddet. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande föreslår utskottet att 3 mom. kompletteras med en bestämmelse om att målet att återförena en familj ska beaktas på det sätt som barnets bästa förutsätter när vård utom hemmet ordnas.

2 kap. 7 §. Att ge akt på barns och ungas välfärd. Utskottet föreslår en omformulering av paragrafrubriken så att i den även nämns främjande av barns och ungas välfärd.

2 kap. 9 §. Stöd för skolgången. För att trygga elevernas rättigheter föreslår utskottet att 1 mom. förtydligas och kompletteras på det sätt som kulturutskottet föreslagit, nämligen med bestämmelser om att alla elever har rätt till skolpsykologs- och skolkuratorstjänster oberoende av hur deras utbildning ordnas. I ett nytt 2 mom. föreslås bestämmelser om kostnadsansvar för huvudmannen när de tjänster som nämns i 1 mom. ordnas.

2 kap. 10 §. Beaktande av barn i service som riktar sig till vuxna. Utifrån grundlagsutskottets utlåtande föreslås en begränsning i fråga om 1 mom. så att skyldigheten att utreda och trygga behovet av vård och stöd gäller situationer när en vuxen som får social- och hälsovårdstjänster inte

fullt ut förmår ta hand om ett barn som personen i fråga har i sin vård och uppfostran. Eftersom lagförslaget avser personer som avtjänar frihetsstraff under anstaltsförhållanden föreslås ett förtydligande av bestämmelsen.

3 kap. 13 §. Tjänsteinnehavare som beslutar om barnskyddsåtgärder. Utskottet föreslår närmare bestämmelser om i 1 mom. nämnda tjänsteinnehavare som utövar beslutanderätt och behörighetsvillkoren för dem genom en hänvisning till bestämmelser i lagen om behörighetsvillkor för yrkesutbildad person inom socialvården.

Enligt utskottets förslag till omformulering av 63 § 2 mom. kan beslut om begränsning av kontakterna fattas också i andra brådskande situationer än sådana som gäller brådskande placering. En ändring av denna paragrafs 2 mom. föreslås därför.

3 kap. 14 §. Tryggande av multiprofessionell sakkunskap. Utskottet föreslår att 2 mom. ändras så att en kommun eller flera kommuner tillsammans är skyldiga att tillsätta en sakkunniggrupp för barnskyddet som består av i lagförslaget nämnda experter inom social- och hälsovården, barns uppväxt och utveckling. Sakkunniggruppen ska bland annat bistå socialarbetarna med beredning av ärenden som gäller omhändertagande och vård utom hemmet samt med annat förverkligande av barnskyddet. Utöver detta kan sakkunniggruppen vara till hjälp vid behandlingen av förvaltningsdomstolarnas beslutsfattande i frågor som gäller omhändertagande mot någons vilja.

4 kap. 20 §. Utredande av barns åsikt och hörande av barn. Utskottet föreslår med hänvisning till grundlagsutskottets och lagutskottets utlåtande att 2 mom. ändras så att redan barn som fyllt 12 år har rätt att bli hörda. Utskottet föreslår dessutom att 3 mom. preciseras i enlighet med grundlagsutskottets utlåtande så att det motsvarar 34 § 5 punkten i förvaltningslagen.

4 kap. 21 §. Barnets rätt att föra talan. Utskottet föreslår att 1 mom. ändras så att redan barn som fyllt 12 år har rätt att bli hörda. Detta inne-

bär att paragrafens 2 och 3 mom. blir överflödiga och bör därför strykas.

4 kap. 22 §. Förordnande av intressebevakare som ställföreträdare för vårdnadshavaren. För att säkerställa att det alltid ansöks om intressebevakare när de i bestämmelsen nämnda villkoren uppfylls föreslås det att 1 mom. ändras så att bestämmelsen blir förpliktande.

5 kap. 25 §. Anmälningsskyldighet. I paragrafens 1 mom. föreslås en precisering enligt vilken anmälningsskyldigheten också gäller de enheter som ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolbarn oberoende av om de är verksamma inom de förvaltningsgrenar som nämns i bestämmelsen.

I paragrafen föreslås ett nytt 6 mom. där det enligt lagutskottets förslag föreskrivs om barnskyddsmyndigheternas skyldighet att göra polis-anmälan om det finns grundad anledning att misstänka att barnet i sin uppväxtmiljö blivit utsatt för ett sexualbrott eller ett brott mot liv eller hälsa. I momentet ska även ingå en hänvisning till lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården i vilken finns bestämmelser om myndigheternas rätt att på eget initiativ lämna uppgifter till polisen också om obetydligare brott om detta bedöms som nödvändigt för att tillvarata ett barns intresse eller synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse.

5 kap. 28 §. Domstolens tillstånd till undersökning av barn. Utskottet föreslår att 2 mom. ändras så att förvaltningsdomstolen är skyldig att utöver vårdnadshavaren även höra barn som fyllt 12 år. Dessutom föreslås vissa preciseringar i momentets sista mening.

6 kap. 30 §. Klientplan. Utskottet föreslår med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande att i 3 mom. föreskrivs att syftet att återförening av familj också ska framgå av klientplanen.

6 kap. 31 §. Diskussion i klientens ärenden. Bestämmelsen om skyldigheten att ordna diskussioner föreslås bli förpliktande.

7 kap. 36 §. Andra stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård. Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande att vissa uttryck som använts i bestämmelserna resulterade i att klientplanen blev rättsligt förpliktande och rent av sådana drag att den kunde tolkas så att klientplanen åsidosätter lagens bestämmelser. Utskottet föreslår därför vissa justeringar av formuleringarna så att planens karaktär som en omständighet som ska beaktas i beslutsfattandet framgår tydligare.

7 kap. 37 §. Placering som stödåtgärd inom öppenvården. Med samma motivering som ovan i 36 § föreslås att denna paragrafs 1 mom. omformuleras.

I paragrafens 2 mom. föreslås ett förtydligande så att placering som stödåtgärd inom öppenvården av barn förutsätter också vårdnadshavarens samtycke. Momentet föreslås dessutom preciseras så att därav framgår möjligheten att placera även ett barn under 12 år ensamt, under de förutsättningar som nämns i bestämmelsen.

Paragrafens 3 mom. föreslås kompletteras på ett sätt som avses förhindra upprepade placeringar som stödåtgärd inom öppenvården.

8 kap. 38 §. Brådskanie placering av barn. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande föreslås att formuleringen i 3 mom. ändras så att den motsvarar uttrycken och strukturen i 34 § i förvaltningslagen.

9 kap. 40 §. Skyldighet att omhänderta barn och ordna barnets vård utom hemmet. Utifrån grundlagsutskottets utlåtande föreslår utskottet att 2 mom. ändras så att av bestämmelsen framgår att omhändertagande är en sistahandsåtgärd som är nödvändig för att skydda ett barn.

9 kap. 43 §. Beslut om omhändertagande och placering i vård utom hemmet. Paragrafens 2 mom. föreslås ändras så att förvaltningsdomstolen fattar beslut om omhändertagande också när de som är delaktiga i saken inte har hörts på andra grunder än sådana som nämns i 42 § 3 mom. Dessutom föreslår utskottet vissa språkliga ändringar.

9 kap. 45 §. *Vårnaden om barn som omhändertagits.* Det beslutsfattande som nämns i paragrafens 2 mom. gäller begränsning av kontakterna. Utskottet föreslår därför en omformulering av momentet.

9 kap. 46 §. *Beslut om vårnaden om barn under den tid omhändertagandet varar.* Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande föreslås att 2 mom. omformuleras så att bestämmelsen inte ger ett felaktigt intryck av att överförandet av vårnaden är sedvanligt. Dessutom föreslår utskottet att 2 mom. kompletteras så att det organ som ansvarar för socialvården i samband med ansökan om överföring av vårnaden eller lämnande av utredning till domstolen samtidigt gör en bedömning av behovet att förordna en särskild intressebevakare. Det kan ofta vara motiverat att utse en intressebevakare särskilt för skötseln av ekonomiska angelägenheter.

9 kap. 47 §. *Omhändertagandets varaktighet och när omhändertagandet upphör.* För att framhålla betydelsen av bevarandet av barnets relationer till andra människor föreslår utskottet att 1 mom. kompletteras så att omhändertagandet inte får avslutas även om skälen för omhändertagandet inte längre finns, om avslutandet klart står i strid med barnets bästa enligt vad som föreskrivs i 3 mom. Dessutom föreslås vissa omformuleringar i 3 mom.

11 kap. 63 §. *Beslut om begränsning av kontakterna.* Paragrafens 2 mom. föreslås kompletteras så att det är möjligt att genom beslut av en socialarbetare begränsa kontakterna i situationer av brådskande omhändertagande och dessutom i andra brådskande situationer.

12 kap. 76 §. *Eftervårdens innehåll.* Av de skäl som nämns i 36 § föreslås vissa ändringar i denna paragrafs 1 mom.

14 kap. 85 §. *En förvaltningsrättsdomares beslutanderätt och behörighet.* Utskottet föreslår att 1 mom. preciseras så att förvaltningsdomstolens endomarsammansättning alltid består av en lagfaren medlem av förvaltningsdomstolen. Dessut-

om föreslår utskottet att 2 och 3 mom. ändras i enlighet med lagutskottets utlåtande så att en sakkunnig som är särskilt förtrogen med barnskyddsärenden vid behov kan delta i beslutsfattandet i de ärenden som nämns i paragrafen.

Om de ovan nämnda personerna inte är eniga i sitt beslut, bestäms förvaltningsdomstolens beslutanderätt i enlighet med hänvisningen i 4 mom., dvs. såsom föreskrivs i lagen om förvaltningsdomstolarna.

14 kap. 86 §. *Hörande av barn i förvaltningsdomstolen.* Utskottet föreslår att paragrafens 1 mom. justeras så att det är möjligt att i förvaltningsdomstolen höra ett barn som fyllt 12 år. Hörandet förutsätter att barnet ber att bli hört eller samtycker till det. Att höra ett barn under 12 år är emellertid möjligt endast om hörandet är oundvikligt och inte anses åsamka barnet betydande men.

Om barnets rätt kräver det ska domstolen ha möjlighet att i samband med hörandet av barnet låta bli att lämna uppgifter om allt som domstolen har fått till sin kännedom exempelvis till en vårdnadshavare i partsställning. Paragrafens 2 mom. föreslås ändras så att parternas rätt till information kan begränsas för att skydda barnet eller på annat sätt tillvarata barnets synnerligen viktiga intresse.

15 kap. 89 §. *Rätt att söka ändring.* Utskottet föreslår att åldersgränserna i 2 och 3 mom. sänks till 12 år och att vissa tekniska justeringar görs i 2 mom.

I paragrafens 3 mom. föreslås en justering med anledning av grundlagsutskottets utlåtande.

15 kap. 90 §. *Sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen.* Utskottet föreslår att hänvisningsbestämmelsen i 1 mom. justeras i tekniskt hänseende och att 2 och 3 mom. förtydligas på det sätt som grundlagsutskottet önskat i sitt utlåtande.

15 kap. 91 §. *Verkställighet av beslut som inte vunnit laga kraft.* I paragrafens 2 mom. föreslås en justering av hänvisningsbestämmelsen.

15 kap. 92 §. *Sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen.* Utskottet anser det motiverat för att styra socialmyndigheternas och förvaltningsdomstolarnas avgörandepraxis samt för att förverkliga rättsskyddet att det är möjligt att anföra besvär hos högsta förvaltningsdomstolen också över sådana brådska omhändertaganden som avses i 38 och 39 §. En bestämmelse om detta föreslås i 1 mom. I enlighet med lagutskottets utlåtande föreslås att 1 mom. ändras så att besvärstillstånd fortsättningsvis krävs i ärenden som gäller ersättningstvister mellan kommunerna och där det inte är fråga om individens rättigheter eller skyldigheter. Dessutom föreslås att hänvisningen i 1 mom. till 62 § 3 mom. stryks som obehövlig.

2. Lag om ändring av folkhälsolagen

24 §. Utskottet föreslår att 2 mom. kompletteras med en hänvisning till 22 § 2 mom. i folkhälsolagen som föreskriver om hur ersättningar mellan kommuner bestäms. Enligt bestämmelsen kan ersättningen uppgå till högst kostnaderna för producerandet av tjänsten.

6. Lag om ändring av 7 och 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna (Nytt lagförslag)

7 §. *Sakkunnigledamöter.* Utskottet föreslår att 1 mom. 1 punkten ändras i enlighet med lagutskottets utlåtande så att en sakkunnigledamot i regel deltar i beslutsfattandet i alla de barnskyddsärenden som gäller barn och familjer och som avses i barnskyddslagen.

12 b §. *Domförhet med en ledamot.* Utskottet föreslår att 2 mom. kompletteras med en hänvisning till 85 § i barnskyddslagen.

Motioner

Utskottet har godkänt 25 § i barnskyddslagen på det sätt som framgår av betänkandet. Av detta följer att lagmotionerna LM 85/2003 rd och LM 13/2005 rd bör förkastas.

Utskottet har godkänt 32 § i enlighet med regeringens proposition. Av detta följer att lagmotion LM 86/2003 rd bör förkastas.

Utskottet har godkänt beslutandesystemet i ärenden som gäller omhändertaganden på det sätt som framgår av utskottets betänkande. Av detta följer att åtgärdsmotion AM 82/2004 rd bör förkastas.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att lagförslag 3—5 godkänns utan ändringar,

att lagförslag 1 och 2 godkänns med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att ett nytt lagförslag 6 godkänns (Utskottets nya lagförslag),

att lagmotionerna LM 85/2003 rd, LM 86/2003 rd och LM 13/2005 rd förkastas,

att åtgärdsmotion AM 82/2004 rd förkastas och

att fyra uttalanden godkänns (Utskottets förslag till uttalanden).

Utskottets ändringsförslag

1.

Barnskyddslag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1—3 §
(Som i RP)

4 §

Centrala principer för barnskyddet

(1 och 2 mom. som i RP)

Inom barnskyddet skall gås till väga så fin-
känsligt som möjligt och i första hand användas
stödåtgärder inom öppenvården, om inte barnets
bästa kräver annat. När vård utom hemmet be-
hövs med tanke på barnets bästa, skall sådan
ordnas utan dröjsmål. *Vård utom hemmet skall
ordnas så att strävan efter att återföreana famil-
jen beaktas utifrån barnets bästa.*

5 och 6 §
(Som i RP)

2 kap.

Främjande av barns och ungas välfärd

7 §

*Att ge akt på och främja barns och ungas väl-
färd*

(Som i RP)

8 §
(Som i RP)

9 §

Stöd för skolgången

För att förebygga och övervinna sociala och
psykiska svårigheter som hänför sig till skol-
gången och elevernas utveckling skall kommu-
nen för eleverna inom *den förskoleundervis-
ning, grundläggande utbildning och påbygg-
nadsundervisning sam förberedande undervis-
ning som avses i lagen om grundläggande ut-
bildning (628/1998)* ordna skolpsykolog- och
skolkuratorstjänster som ger tillräckligt stöd och
tillräcklig handledning. Tjänsterna skall även
främja en utveckling av samarbetet mellan hem
och skola.

*Huvudmannen för den utbildning som avses i
7 och 8 § i lagen om grundläggande utbildning
svarar för att de tjänster som avses i 1 mom. ord-
nas för dess elever. (Nytt)*

10 §

*Beaktande av barn i service som riktar sig till
vuxna*

Om en vuxen får social- och hälsovårdsservi-
ce, i synnerhet vård på grund av rusmedelsmiss-
bruk eller mentalvård, *och hans eller hennes för-
måga att samtidigt fullt ut svara för barnets vård
och skötsel anses försvagad* eller om en vuxen
avtjänar ett frihetsstraff och har ett barn i sin
vård och fostran, kall även barnets behov av vård
och stöd utredas och tryggas.

(2 mom. som i RP)

3 kap.

Ordnande av barnskydd11 och 12 §
(Som i RP)

13 §

Tjänsteinnehavare som beslutar om barnskyddsåtgärder

I ärenden som gäller omhändertagande samt vård utom hemmet enligt 43 § 1 mom., upphörande av omhändertagande enligt 47 § samt inledande och förlängning av särskild omsorg enligt 72 § 2 mom. utövas beslutanderätten av en ledande tjänsteinnehavare inom socialvården som bestäms enligt kommunens instruktion *och som har den behörighet som avses i 10 § 1 mom. i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal in socialvården. En ledande tjänsteinnehavare kan även förordna en annan tjänsteinnehavare som har den behörighet som avses i 10 § 1 eller 2 mom. eller 3 § i den nämnda lagen att utöva beslutanderätt. Denne får inte vara den i 3 mom. avsedda tjänsteinnehavaren som ansvarar för barnets angelägenheter. En ledande tjänsteinnehavare eller en av denna förordnad tjänsteinnehavare (utesl.) beslutar även om ansökningar som gäller undersökning av barn enligt 28 § samt omhändertagande och därtill ansluten vård utom hemmet enligt 43 § 2 mom.*

Beslutanderätt enligt 38 och 39 § i ärenden som gäller brådskaande placering och (utesl.) begränsning av kontakter enligt 63 § 2 mom. i *brådskaande fall* utövas av en tjänsteinnehavare som förordnas av det organ som ansvarar för socialvården och som har yrkesmässig behörighet som socialarbetare enligt 3 § i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården (272/2005).

(3 mom. som i RP)

14 §

Tryggande av multiprofessionell sakkunskap

(1 mom. som i RP)

(Utesl.) Kommunen eller flera kommuner tillsammans *skall* tillsätta en sakkunniggrupp, som består av representanter för social- och hälsovården, sakkunniga i fråga om barns uppväxt och utveckling och andra sakkunniga som behövs i barnskyddsarbetet. Sakkunniggruppen *biträder* socialarbetaren i *beredningen* av ärenden som *gäller omhändertagande av barn samt vård utom familjen och vid* genomförandet av barnskyddet i övrigt. Dessutom ger den utlåtan- den till stöd för beslutsfattande som gäller barnskyddsåtgärder.

15—19 §
(Som i RP)

4 kap.

Barns delaktighet

20 §

Utredande av barns åsikt och hörande av barn

(1 mom. som i RP)

Ett barn som fyllt *tolv* år skall ges tillfälle att i enlighet med 34 § i förvaltningslagen (434/2003) bli hört i ett barnskyddsärende som gäller barnet självt (utesl.).

Endast i det fall att utredningen skulle äventyra barnets hälsa eller utveckling eller det i övrigt är uppenbart *onödigt* behöver barnets åsikt inte utredas.

(4 mom. som i RP)

21 §

Barnets rätt att föra talan

Ett barn som fyllt *tolv* år har utom vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare rätt att skilt föra sin talan i ett barnskyddsärende som gäller barnet självt.

(2 och 3 mom. *utesl.*)

22 §

Förordnande av intressebevakare som ställföreträdare för vårdnadshavaren

För ett barn skall i ett barnskyddsärende förordnas en intressebevakare som i vårdnadshavarens ställe för barnets talan, om
(1 och 2 punkten som i RP)
(2 och 3 mom. som i RP)

23 och 24 §
(Som i RP)

5 kap.

Inledande av klientrelation inom barnskyddet

25 §

Anmälningsskyldighet

De som är anställda eller innehar ett förtroendeuppdrag inom social- och hälsovården, undervisningsväsendet, ungdomsväsendet, polisväsendet, en församling eller något annat religiöst samfund och de som är anställda hos en annan producent av socialservice eller hälsovårdsservice, utbildningsanordnare eller en enhet som bedriver mottagningsverksamhet för asylsökande eller nödcentralsverksamhet *eller morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever* samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården är skyldiga att utan dröjsmål och utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan till det organ som ansvarar för socialvården i kommunen, om de i sin uppgift fått vetskap om ett barn vars behov av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller eget beteende förutsätter att behovet av barnskydd utreds.

(2—5 mom. som i RP)

Utöver det som föreskrivs i 18 § 3 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) om rätt att på eget initiativ lämna ut uppgifter till polisen skall en barnskyddsmyndighet utan hinder av sekretess-

bestämmelserna göra anmälan till polisen om det finns grundad anledning att misstänka att ett barn i sin uppväxtmiljö utsatts för en sådan straffbar gärning enligt 20 eller 21 kap. i strafflagen (39/1889), för vilken det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år. (Nytt)

26 och 27 §
(Som i RP)

28 §

Domstolens tillstånd till undersökning av barn

(1 mom. som i RP)

Tillstånd enligt 1 mom. ges för viss tid. Innan tillståndet ges skall förvaltningsdomstolen höra barnets vårdnadshavare och ett barn som fyllt tolv år. Av särskilt vägande skäl kan tillstånd ges även om *hörandet* inte har kunnat genomföras.

(3 och 4 mom. som i RP)

6 kap.

Procedurbestämmelser

29 §
(Som i RP)

30 §

Klientplan

(1 och 2 mom. som i RP)

I den klientplan som gäller ett omhändertaget barn skall dessutom antecknas målet och syftet med vården utom hemmet, ordnandet av särskild stöd och särskild hjälp för barnet, dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som svarar för barnets vård och fostran. *I planen skrivs också in* hur kontakten med barnet skall upprätthållas och samarbetet med barnets föräldrar och andra barnet närstående personer genomförs *samt hur strävan efter att återförening familjen skall beaktas utifrån barnets bästa*. För föräldrarna till ett omhändertaget barn skall göras upp en separat klientplan som stöd i föräldraskapet, om det inte skall anses vara onödigt. Planen skall

vid behov göras upp i samråd med den övriga social- och hälsovården såsom missbrukarvården och mentalvården.

(4 och 5 mom. som i RP)

31 §

Diskussion i klientens ärende

För att behovet av barnskydd skall kunna utredas och barnskydd skall kunna ordnas *skall det* ordnas diskussioner, i vilka barnet, föräldrarna och vårdnadshavarna, andra personer som svarar för barnets vård och fostran eller centralt deltar i vårdnaden om barnet, andra personer som står barnet eller familjen nära samt myndigheter och andra samarbetspartners vid behov kan delta på basis av en bedömning av en arbetstagare inom barnskyddet.

(2 mom. som i RP)

32 och 33 §
(Som i RP)

7 kap.

Öppenvården

34 och 35 §
(Som i RP)

36 §

Andra stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård

Det organ som ansvarar för socialvården skall utöver den socialservice som nämns i 17 § 1 och 2 mom. i socialvårdslagen, såsom barndagvård och hemservice samt utkomststöd och förebyggande utkomststöd enligt lagen om utkomststöd (1412/1997) *med beaktande* av den på barnets och familjens behov av stöd baserade klientplanen såsom stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård vid behov ordna

(1—9 punkten som i RP)

37 §

Placering som stödåtgärd inom öppenvården

För barnet kan *på det sätt som avses i* klientplanen såsom stödåtgärd inom öppenvården ordnas familje- eller anstaltsvård som bedömer behovet av vård eller är rehabiliterande tillsammans med en förälder eller vårdnadshavare eller den som svarar för barnets vård och fostran.

Ett barn kan som stödåtgärd inom öppenvården kortvarigt även placeras ensamt. *För detta krävs samtycke av barnets vårdnadshavare och barnet själv, om det har fullt 12 år. En förutsättning för placering är att det är nödvändigt för att* (1—3 punkten som i RP)

Barn kan dock inte placeras som stödåtgärd inom öppenvården, om förutsättningarna för omhändertagande enligt 40 § uppfylls. *Ett barn får inte upprepade gånger placeras som stödåtgärd inom öppenvården om inte barnets bästa nödvändigt kräver en ny kortvarig placering.*

(4 och 5 mom. som i RP)

8 kap.

Brådskanie placering av barn

38 §

Brådskanie placering av barn

(1 och 2 mom. som i RP)

Innan beslut om brådskanie placering fattas skall utredas vilken åsikt och uppfattning barnet, föräldrarna, vårdnadshavarna samt någon annan person som svarar för barnets vård och fostran har om saken. Utredningen behöver inte göras *om det dröjsmål med behandlingen av ärendet som därigenom uppkommer orsakar men för barnets hälsa, utveckling eller säkerhet.*

(4 mom. som i RP)

39 §
(Som i RP)

9 kap.

Omhändertagande

40 §

Skyldighet att omhänderta barn och ordna barnets vård utom hemmet

(1 mom. som i RP)

Omhändertagande och vård utom hemmet kan dock tillgripas endast om

- 1) de åtgärder som avses i 7 kap. inte är *lämpliga för en omsorg i enlighet med barnets bästa* eller om de har visat sig vara otillräckliga, och
(2 punkten som i RP)

41 och 42 §
(Som i RP)

43 §

Beslut om omhändertagande och placering i vård utom hemmet

(1 mom. som i RP)

Om *barnets vårdnadshavare* eller ett barn som fyllt 12 år motsätter sig omhändertagande eller därtill ansluten placering i vård utom hemmet *eller om inget hörande skett av något annat skäl än det som nämns i 42 § 3 mom.* avgörs ärendet av förvaltningsdomstolen på ansökan av den tjänsteinnehavare som bestäms enligt 13 § 1 mom. sedan den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter har berett ärendet.

44 §
(Som i RP)

45 §

Vårnaden om barn som omhändertagits

(1 mom. som i RP)

Den socialarbetare enligt 13 § 3 mom. som ansvarar för barnets angelägenheter eller den socialarbetare som avses i 13 § 2 mom. eller förestandaren för anstalten beslutar om *begränsning* av kontakten mellan ett omhändertaget barn och

dess föräldrar samt övriga barnet närstående personer på det sätt som föreskrivs i 62 och 63 §.

(3 mom. som i RP)

46 §

Beslut om vårdnaden om barn under den tid omhändertagandet varar

(1 mom. som i RP)

Om vårdnaden om barnet med stöd av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt i stället för föräldrarna anförtratts personer som har ingått uppdragsavtal enligt familjevårdarlagen kan det organ som ansvarar för socialvården *fortsättningsvis* betala ersättning till dessa personer för barnets underhåll och vård samt vid behov arvode enligt familjevårdarlagen och också annars stöda barnets vård och fostran. Det organ som ansvarar för socialvården skall innan det anser om eller lämnar domstolen en utredning om överföringen av vårdnaden på dem som har ingått uppdragsavtal avtala med dessa om de stödåtgärder samt det arvode och den ersättning som avses i detta moment. *Samtidigt skall det övervägas om det är motiverat att förordna en särskild intressebevakare för barnet.*

47 §

Omhändertagandets varaktighet och när omhändertagandet upphör

Omhändertagande är i kraft tills vidare. Då sådant behov av omhändertagande och vård utom hemmet som avses i 40 § inte längre föreligger, skall den tjänsteinnehavare som bestäms enligt 13 § 1 mom. fatta beslut om att omhändertagandet skall avslutas sedan den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter berett ärendet. *Även om förutsättningar för omhändertagande inte längre finns får omhändertagandet (utesl.) inte avslutas, om detta (utesl.) strider mot barnets bästa på det sätt som avses i 3 mom.*

(2 mom. som i RP)

Vid bedömningen av barnets bästa i ett ärende som gäller avslutande av omhändertagande skall utöver det som anges i 4 § 2 mom. hänsyn

även tas till den tid vården utom hemmet varat, *hur fästa* barnet och den som vårdar det utom hemmet *är vid varandra*, umgänget mellan barnet och dess föräldrar samt till barnets åsikt.

(4 mom. som i RP)

48 §
(Som i RP)

10 kap.

Vård utom hemmet

Allmänna bestämmelser om vård utom hemmet

49—52 §
(Som i RP)

Barnets ställning i vård utom hemmet

53—55 §
(Som i RP)

Familjevård

56 §
(Som i RP)

Anstaltsvård

57—60 §
(Som i RP)

11 kap.

Begränsningar i vård utom hemmet

61 och 62 §
(Som i RP)

63 §

Beslut om begränsning av kontakterna

(1 mom. som i RP)

Beslut om begränsning av kontakterna fattas av den socialarbetare som ansvarar för barnets

angelägenheter enligt 13 § 3 mom. eller i fall som gäller brådskande placering av barn *och vid behov i andra brådskande situationer* den socialarbetare som avses i 13 § 2 mom. Beslut om kortvarig i 62 § 1 och 2 mom. avsedd begränsning som gäller i högst 30 dygn kan dock fattas också av föreståndaren för en barnskyddsanstalt. Om det finns behov av att förlänga begränsningen eller om det ända från början finns behov av att bestämma att begränsningen skall gälla i mer än 30 dygn, beslutar den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter i ärendet. Begränsningen av kontakterna skall upphävas så snart den inte längre behövs med hänsyn till 62 § 1 mom.

64—74 §
(Som i RP)

12 kap.

Eftervård

75 §
(Som i RP)

76 §

Eftervårdens innehåll

Kommunen skall *utifrån* barnets eller den unga personens behov av stöd *och med beaktande av klientplanen* enligt 30 § 4 mom. ordna eftervård genom att stöda barnet eller den unga personen samt föräldrarna och vårdnadshavarna samt den som svarar för barnets eller den unga personens vård och fostran enligt vad som föreskrivs om stödåtgärder inom öppenvården i 7 kap., stöd för familjevårdare sedan vården överförs i 46 § 2 mom., mänskliga relationer och kontakter i 54 § samt vad som föreskrivs i detta kapitel.

(2 mom. som i RP)

77 §
(Som i RP)

13 kap.

Övervakning78—81 §
(Som i RP)

14 kap.

Handläggning av ärenden vid förvaltningsdomstolen82—84 §
(Som i RP)

85 §

Förvaltningsdomstolen domförhet

En lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen kan fatta förvaltningsdomstolens beslut (1—3 punkten som i RP)

I ett ärende som avses i 1 mom. kan förvaltningsdomstolen även fatta sitt beslut i en sammansättning som består av en lagfaren ledamot av förvaltningsdomstolen och en sakkunnigledamot, om de är ense om avgörandet. (Nytt)

Den sammansättning som avses i 1 eller 2 mom. kan dessutom ordna förberedande muntlig förhandling enligt 84 § 1 mom.

I lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999) föreskrivs i övrigt om förvaltningsdomstolens domförhet. (Nytt)

86 §

Hörande av barn i förvaltningsdomstolen

Ett barn (*utesl.*) kan personligen höras i förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen, om barnet ber om det eller ger sitt samtycke. Ett barn under 12 år kan emellertid höras personligen endast om det är nödvändigt för att ärendet skall kunna avgöras och det anses att hörandet inte medför betydande skada för barnet.

Ett barn kan höras personligen även så att endast en eller flera ledamöter i domstolen och barnet är närvarande, om domstolen anser att detta

är lämpligt och förfarandet är nödvändigt för att skydda barnet eller säkerställa barnets självständiga åsikt. Parterna och den myndighet som gjort ansökan eller fattat beslutet skall beredas tillfälle att bekanta sig med det rättegångsmaterial som upprättats eller spelats in vid hörandet och uttrycka sin åsikt om dess innehåll. *Parternas rätt till information kan begränsas om det är nödvändigt för att skydda barnet eller någon annan för barnet synnerligen viktig fördel.*

(3 mom. som i RP)

87 och 88 §
(Som i RP)

15 kap.

Sökande av ändring

89 §

Rätt att söka ändring

(1 mom. som i RP)

Ändring i ett ärende som gäller i 37 § avsedd placering som stödåtgärd inom öppenvården får sökas särskilt av ett barn som fyllt 12 år och av barnets vårdnadshavare.

Ändring i ett ärende som gäller i (*utesl.*) 63 § avsett begränsande av kontakter får sökas särskilt av ett barn som fyllt 12 år samt av barnets föräldrar och vårdnadshavare samt andra personer vars kontakter till barnet har begränsats genom ett beslut.

Ändring i ett ärende som gäller i 65 §, 67 § 4 mom., 69, 70 och 72 § avsedda begränsande åtgärder får sökas särskilt av ett barn som fyllt 12 år och av barnets vårdnadshavare.

(5 mom. som i RP)

90 §

Sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen

Ändring i beslut som en tjänsteinnehavare som är underställd det organ som ansvarar för socialvården fattat i ett ärende som gäller i 38 och 39 § avsedd brådskanie placering, i 43 §

1 mom. avsett omhändertagande samt vård utom hemmet, i 47 § avsett upphörande av omhändertagande, i (utesl.) 63 § avsedd begränsning av kontakter samt i 65 §, 67 § 4 mom., 69, 70 och 72 § avsedda begränsande åtgärder får sökas genom besvär direkt hos förvaltningsdomstolen enligt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

I beslut som någon annan än en tjänsteinnehavare som är underställd det organ som ansvarar för socialvården har fattat i ärenden som gäller begränsningar och begränsande åtgärder enligt 11 kap. får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Besvär skall anföras inom 30 dagar från delfäendet av beslutet. (Utesl.)

På ändringssökande tillämpas i övrigt 7 kap. i socialvårdslagen, om inte något annat föreskrivs i denna lag eller i förvaltningsprocesslagen.

91 §

Verkställighet av beslut som inte vunnit laga kraft

(1 mom. som i RP)

Bestämmelser om verkställigheten av tillstånd till undersökning av barn ingår i 28 § 3 mom.

(3 mom. som i RP)

92 §

Sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen

Ändring i förvaltningsdomstolens beslut som gäller brådsökande placering av barn enligt 38

och 39 § i denna lag, i 43 § avsett omhändertagande av barn samt vård utom hemmet, i 47 § avsett upphörande av omhändertagande, i (utesl.) 63 § avsedd begränsning av kontakter, i 28 § avsett tillstånd till undersökning av barn, i 35 § avsett tryggnad av försörjning och boende, i 75 och 76 § avsedd eftervård, i 81 § 5 mom. avsett förbud samt i 16 § avsedd fördelning av ansvaret för ordnandet av barnskydd och kostnaderna mellan kommunerna får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen enligt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Ändring i förvaltningsdomstolens beslut som gäller i 16 § avsedd fördelning av kommuners ansvar för ordnande av barnskydd samt kostnadsansvar får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd i saken.

(2—5 mom. som i RP)

16 kap.

Särskilda bestämmelser

93 §
(Som i RP)

17 kap.

Ikraftträdelsebestämmelser

94 och 95 §
(Som i RP)

2.

Lag**om ändring av folkhälsolagen**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till folkhälsolagen av den 28 januari 1972 (66/1972) en ny 14 b §, samt till 24 §, sådan den lyder i lag 293/2006, ett nytt 2 mom., som följer:

14 b §
(Som i RP)

betala en ersättning som motsvarar de kostnader som åsamkats placeringskommunen. *Vid beräkning av ersättningsbeloppet iakttas 22 § 2 mom. i folkhälsolagen.*

24 §

När placeringskommunen har ordnat de tjänster som avses i 14 b §, skall placerarkommunen

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

Utskottets nya lagförslag

6.

Lag**om ändring av 7 och 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 26 mars 1999 om förvaltningsdomstolarna (430/1999) 7 § 1 mom. 1 punkten och 12 b § 2 mom, sådana de lyder, 7 § 1 mom. 1 punkten i lag 699/2005 och 12 b § 2 mom. i lag 675/2006, som följer

7 §

Sakkunnigledamöter

I förvaltningsdomstolen deltar en sakkunnigledamot i behandlingen och avgörandet av

1) ärenden enligt barnskyddslagen (/) som gäller barnskydd som gäller ett enskilt barn och dess familj

12 b §

Domförhet med en ledamot

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet med en domare finns i 193 § 2 mom. i utlänningslagen, 27 § 2 mom. i rättshjälpslagen

(257/2002), 20 kap. 14 § 1 mom. i fängelselagen (767/2005) och i 85 § i barnskyddslagen.

Denna lag träder i kraft den

200 .

Utskottets förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att regeringen ser till att kommunerna får ökade anslag för social- och hälsovårdens kostnader och att de tilläggsresurser som den nya lagstiftningen kräver därmed tryggas. En utredning om detta och om hur de i 14 § nämnda sakkunniggrupperna arbetat skall ges till social- och hälsovårdsutskottet inom ett år från lagens ikraftträdande.
2. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att trygga förvaltningsdomstolarnas resurser så att de har kapacitet att behandla ärenden enligt barnskyddslagen utan dröjsmål. En utredning om hur de tjänste- och lokalarrangemang som reformen förutsätter har skötts skall lämnas till social- och

hälsovårdsutskottet inom ett år från lagens ikraftträdande.

3. Riksdagen förutsätter att regeringen följer hur det nya beslutsförfarandet kring omhändertaganden av barn fungerar i praktiken och hur det påverkar behandlingstiderna samt vidtar skyndsamma åtgärder om dessa ärenden anhopas i förvaltningsdomstolarna. Social- och hälsovårdsutskottet skall inom ett år efter lagens ikraftträdande tillställas en rapport om uppföljningen gällande verkningarna av beslutsförfarandet.
4. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att revidera familjevårdslagstiftningen.

Helsingfors den 6 februari 2007

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Valto Koski /sd
vordf. Eero Akaan-Penttilä /saml
medl. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Pehr Löw /sv
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Aila Paloniemi /cent
Leena Rauhala /kd

Juha Rehula /cent
Paula Risikko /saml
Arto Seppälä /sd
Osmo Soininvaara /gröna
Tapani Tölli /cent
Raija Vahasalo /saml
Erkki Virtanen /vänst
ers. Terhi Peltokorpi /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

RESERVATION 1

*Motivering**Beslut om tvångsomhändertaganden*

En av de största reformerna i propositionen gäller omhändertagande av barn och den anknyttande beslutsprocessen. När barnet eller vårdnadshavaren motsätter sig omhändertagandet ska frågan avgöras av förvaltningsdomstolen i första instans. Det betyder att högsta förvaltningsdomstolen är den första och enda besvärinstansen i dessa frågor trots att förvaltningsprocesslagen eftersträvar en besvärsmekanism i två steg. Reformen minskar alltså möjligheterna att överklaga tvångsomhändertaganden när besvärsmekanismen i själva verket skulle ha haft två steg. Barnskyddet är en viktig del av socialvården och har av tradition ingått i kommunernas ansvarsområde. I det nya systemet kommer förvaltningsdomstolen i egenskap av beslutsfattare i första instans att yttra sig om klientplaner, närståendenätverk, vård utanför hemmet, kontaktfrågor och andra liknande saker som alltså av tradition har ingått i ansvarsområdet för förvaltningsmyndigheterna i första instans och socialförvaltningen.

Propositionen ger uttryck för ett misstroende gentemot den kommunala beslutsprocessen och socialt arbete i kommunerna. Omhändertaganden kräver beslut som föregås av tung, krävande och mångfacetterad prövning. Som beslutsfattare i första instans med alla de temporära förordnanden som det innebär får förvaltningsdomstolarna en helt annan position än de har i dagsläget i egenskap av underställnings- eller besvärinstanser. Förfarandet blir komplicerat och besluten fjärras alltför mycket från det lokala planet. De muntliga förhandlingarna kommer att öka och handläggningstiderna att förlängas. Dessutom räcker förvaltningsdomstolarnas personal- och lokalresurser inte till. Det ingår inte i en domstols uppgifter att som domstolsmyndighet

vara den som står för barnskyddsarbetet. Barnets bästa är A och O och man ska aldrig göra juridik av barnets bästa. Man kan till exempel fråga sig med vilka medel en förvaltningsdomstol som förstainstansrätt kan ta reda på och skaffa fram en lämplig ny plats utanför hemmet om det tilltänkta stället inte är bra. När frågan avgörs i första instans av förvaltningsmyndigheterna inom barnskyddet är möjligheterna och medlen helt andra. Barnskyddsmyndigheterna har bättre chanser att hålla sig a jour med barnets situation. Dessutom ökar ärendena i högsta förvaltningsdomstolen av propositionen eftersom den i egenskap av första besvärinstans måste avgöra överklagandena.

Propositionen vill trygga multiprofessionell sakkunskap som stöd för socialarbetarna i deras arbete och beslutsfattande (14 §). Behovet av multidisciplinär kompetens är i vilket fall som helst uppenbart. Därför måste behovet också tillgodoses i själva beslutsprocessen. Besluten i första instans när det gäller tvångsomhändertaganden bör lämpligen fattas av kollegiala och oberoende expertorgan i kommunerna eller de ekonomiska regionerna. Då kunde besluten liksom nu underställas och överklagas hos en förvaltningsdomstol. Det vore en befogad lösning med avseende på både barnets och föräldrarnas rättssäkerhet eftersom överklagandet då fortfarande skulle ske i två steg och besluten fattas på lokal nivå. Det garanterar snabbhet, flexibilitet och kunskaper om de lokala förhållandena. Det vore dessutom det bästa sättet att garantera kompetens inom barnskyddet i beslutsprocessen. Vidare vore det ingen svårighet att få fram den kunskap som behövs i beslutsprocessen, till exempel om stödåtgärder inom den öppna vården och annan social- och hälsovård. En och samma aktör hade då hand om stödåtgärder inom den öppna vården, pengarna och prövningen vid omhändertaganden, alltså nära berörda parter.

Barns och far- eller morföräldrarnas umgängesrätt

Propositionen tar fasta på barnets närstående nätverk och föreslår en paragraf om kartläggning av barnets närståendenätverk (32 §). Men propositionen tar ingen notis om far- och morföräldrarnas roll och ställning. Många uppföljningsstudier visar att far- eller morföräldrarna kan vara ett viktigt stöd för utsatta barn och motverka att barnet får ännu större problem. Mäniskans livslängd ökar och många far- och morföräldrar är i god kondition långt uppe i åldrarna. Barn och far- och morföräldrar bör ha umgängesrätt och far- och morföräldrarna bör komma i fråga också vid placering utanför hemmet, när barnet är i behov av barnskydd till exempel om föräldrarna omkommer i en olycka. När man i sådana utsatta situationer satsar på de anknytningar som barnet redan har minskar smärtan av att ha förlorat föräldrarna. Detta spelar en stor roll både för barnet och för far- och morföräldrarna. Vid kartläggningen av närståendenätverket måste också barnets relationer till far- och morföräldrarna och möjligheterna att ha kontakt med dem beaktas.

Ändring av 10 § i lagen om missbrukarvård

Syftet med barnskyddslagen är att garantera att barnen och deras familjer får nödvändiga stödåtgärder och tjänster. Dessutom är intentionen att det ska gå att intervensera i problem på ett tidigare stadium. I 10 § i lagförslaget föreskrivs om beaktande av barn i service som riktar sig till vuxna. Paragrafen inbegriper social- och hälsovård för gravida kvinnor. I motiven talas det om hur viktigt det är med en drogfri barndom, men ändå sägs det att service för att skydda ett barn som kommer att födas fortfarande bara kan tillhandahållas med samtycke från modern. Ändå vet vi att beroendeproblem är mycket vanligare bland gravida kvinnor och småbarnsmödrar än vi har trott. Varje år föds det fler än tusen barn med olika grader av alkoholrelaterade skador.

Stor alkoholkonsumtion under graviditet kan riskera barnets liv, utveckling och hälsa. Fetalt alkoholsyndrom hos foster, FAS, är en bestående

och i värsta fall en svår utvecklingsskada. Fetala alkoholeffekter, FAE, innebär alkoholrelaterade lindrigare nervskador hos fostret. Andra skador som moderns alkoholkonsumtion kan medföra för barnet är överaktivitet, adhd, låg riskmedvetenhet och bristande impulsreglering. Också andra droger är kända för att medföra växt- och utvecklingsstörningar hos fostret.

Våra rådgivningsbyråer och vår missbrukarvård spelar en framträdande roll när det gäller att identifiera mödrar med missbruksproblem och slussa dem vidare till vård. Det finns kvinnor som inte vill ta emot upplysning eller vård utan fortsätter att konsumera alkohol trots att de är gravida. Det behövs en lagändring för att hjälpa dessa mödrar och dessas barn. Tvångsvård för gravida kvinnor med stora missbruksproblem är en vårdform i sista hand och ligger i både moderns och barnets intresse.

Enligt den gällande 10 § i lagen om missbrukarvård kan en person förordnas till vård mot sin vilja på grund av hälsorisk eller våldsamt beteende. Norge har en socialvårdslag som tillåter tvångsvård också när missbruk hos kvinnan är en risk för fostrets hälsa. Också Sverige håller på att ändra sin lagstiftning för att tillåta tvångsvård när det är nödvändigt för fostrets hälsa. Också 10 § i vår lag om missbrukarvård måste ändras. Risk för fostrets liv bör tas in som nytt kriterium för förordnande till vård. (Ledamot A. Kiljunens lagmotion LM 65/2004 rd.) Det är enda sättet att förebygga allvarliga växt- och utvecklingsstörningar hos barn när modern inte frivilligt går med på vård under graviditeten.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslag 2—6 godkänns enligt betänkandet,

*att lagförslag 1 godkänns med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att ett uttalande godkänns (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Reservationens ändringsförslag

1.

Barnskyddslag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1—6 §
(Som i ShUB)

2 kap.

Främjande av barns och ungas välfärd

7—10 §
(Som i ShUB)

3 kap.

Ordnande av barnskydd

11 och 12 §
(Som i ShUB)

13 §

Beslut om barnskyddsåtgärder

Beslut om barnskyddsåtgärder som avses i denna lag fattas enligt vad som föreskrivs närmare i denna lag av ett organ som avses i 3 mom. eller en ansvarig tjänsteinnehavare inom socialvården i enlighet med instruktionen för kommunen eller någon annan än en tjänsteinnehavare som avses i 2 mom. och har den yrkesmässiga kompetens som föreskrivs i 3 § i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården (272/2005).

(2 mom. *utesl.*)

(2 mom. som 3 mom. i ShUB)

Kommunen eller flera kommuner tillsammans skall tillsätta ett kommunalt eller regionalt, multiprofessionellt organ med minst fyra och högst sex medlemmar. Medlemmar skall representera socialt arbete, barnpsykiatri alternativt ungdomspsykiatri, barnpsykologi eller sakkunskap inom barnuppfostran och sakkunskap inom lagstiftning. Vidare skall medlemmarna ha lämplig högre högskoleexamen och vara förtrogna med barnskyddsfrågor. (Nytt)

14 §

Tryggande av multiprofessionell sakkunskap

Kommunen skall se till att det organ som avses i 13 § 3 mom. och de socialarbetare som handlägger barnets ärenden har tillgång till sakkunskap om barns uppväxt och utveckling, hälsovård, juridisk sakkunskap samt annan sakkunskap som behövs i barnskyddsarbetet.

(2 mom. som i ShUB)

15—19 §
(Som i ShUB)

4 kap.

Barns delaktighet

20—24 §
(Som i ShUB)

5 kap.

Inledande av klientrelation inom barnskyddet

25—27 §
(Som i ShUB)

28 §

(Utesl.) Tillstånd till undersökning av barn

Ett organ som avses i 13 § 3 mom. kan ge tillstånd till att ett barn undersöks av en läkare eller någon annan sakkunnig, om undersökningen är nödvändig för att behovet av barnskydd skall kunna utredas, men vårdnadshavaren förbjuder undersökningen. Innan ansökan görs skall barnets åsikt utredas, om det inte med beaktande av barnets ålder, utvecklingsnivå eller övriga omständigheter är omöjligt.

Tillstånd enligt 1 mom. ges för viss tid. Innan tillståndet ges skall *organet* höra barnets vårdnadshavare och ett barn som fyllt 12 år. Av särskilt vägande skäl kan tillstånd ges även om vårdnadshavaren eller barnet inte har kunnat höras.

Organet kan vid beslut om beviljande av tillstånd samtidigt bestämma att en tillståndsenlig undersökning får göras trots att ändring söks.

För att *beslutet om tillstånd att undersöka ett barn* skall följas omfattas de skyldigheter som skall åläggas vårdnadshavaren i tillämpliga delar av vad som föreskrivs i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996).

6 kap.

Procedurbestämmelser

29—33 §
(Som i ShUB)

7 kap.

Öppenvården

34—37 §
(Som i ShUB)

8 kap.

Brådskanie placering av barn

38 §

Brådskanie placering av barn

(1 mom. som i ShUB)

Beslut om brådskanie placering fattas av *en tjänsteinnehavare med den behörighet i enlighet med vad som föreskrivs i instruktionen som avses i 13 § 1 mom*

(3 och 4 mom. som i ShUB)

39 §

När brådskanie placering upphör

När grunden för brådskanie placering har upphört att gälla eller placeringen förfallit skall *(utesl.) en tjänsteinnehavare som föreskrivs i instruktionen och har den behörighet (utesl.)* som avses i 13 § 1 mom. omedelbart fatta beslut om att placeringen skall upphöra.

En brådskanie placering förfaller *senast* 30 dagar från det att placeringen inleddes, *om ärendet inte innan dess har tagits upp till behandling som ett omhändertagandeärende. Av tungt vägande skäl kan ett organ som avses i 13 § 3 mom. förlänga den brådskanie placeringen med högst 60 dagar.*

(3—5 mom. *utesl.*)

9 kap.

Omhändertagande

40—42 §
(Som i ShUB)

43 §

*Beslut om omhändertagande och placering i
vård utom hemmet*

(1 mom. som i ShUB)

Om vårdnadshavaren eller ett barn som fyllt 12 år motsätter sig omhändertagande eller därtill ansluten placering i vård utom hemmet, avgörs ärendet av ett organ som avses i 13 § 3 mom.

Beslutet skall underställas förvaltningsdomstolen för fastställelse inom 30 dagar, om vårdnadshavaren eller ett barn som har fyllt 12 år motsätter sig omhändertagandet enligt 2 mom. eller den därtill anslutna placeringen i vård utom hemmet eller om vårdnadshavaren och barnet inte har kunnat höras enligt vad som föreskrivs i 42 §. Beslutet skall dock inte underställas förvaltningsdomstolen om vårdnadshavaren och barnet inte har kunnat höras på grund av att deras bostads- eller vistelseort med rimliga åtgärder inte har kunnat utredas eller om det kan anses befogat att inte höra dem på grund av bristande kontakt mellan barnet och vårdnadshavaren.

44 §

Utredning till organet

För beslut enligt 43 § 2 mom. skall för organet läggas fram

- 1) skälen för omhändertagande eller någon annan åtgärd som kommer i fråga,
(2—10 punkten som i ShUB)
(2 mom. utesl.)

45—48 §
(Som i ShUB)

10 kap.

Vård utom hemmet*Allmänna bestämmelser om vård utom hemmet*

49—60 §
(Som i ShUB)

11 kap.

Begränsningar i vård utom hemmet

61—74 §
(Som i ShUB)

12 kap.

Eftervård

75—77 §
(Som i ShUB)

13 kap.

Övervakning

78—81 §
(Som i ShUB)

14 kap.

Handläggning av ärenden vid förvaltningsdomstolen

82 §
(Som i ShUB)

83 §

Interimistiskt förordnande

Vid handläggningen av ett underställnings- eller besvärssärende skall förvaltningsdomstolen bereda en person som avses i 42 § 2 mom. tillfälle att bli hörd och samtidigt uppge om det går att ordna muntlig behandling i förvaltningsdomstolen.

84 §
(Som i ShUB)

85 §
(Utesl.)

85—87 (86—88) §
(Som i ShUB)

15 kap.

Sökande av ändring

88 (89) §
(Som i ShUB)

89 (90) §

Sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen

Ändring i beslut som *ett organ som avses i 13 § 3 mom. och en i 13 § 1 mom. avsedd* tjänsteinnehavare som är underställd det organ som ansvarar för socialvården fattat i ett ärende som gäller i 38 och 39 § avsedd brådsökande placering, i 43 § 1 mom. avsett omhändertagande samt vård utom hemmet, i 47 § avsett upphörande av omhändertagande, i 63 § avsedd begränsning av kontakter samt i 65 §, 67 § 4 mom., 69, 70 och 72 § avsedda begränsande åtgärder får sökas genom besvär direkt hos förvaltningsdomstolen enligt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

(2 och 3 mom. som i ShUB)

90 (91) §
(Som i ShUB)

91 (92) §

Sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen

(1 mom. som i ShUB)
(Utesl.) En myndighet som fattat ett beslut har rätt att i förvaltningsdomstolens beslut i de ärenden som avses i 1 mom. söka ändring hos högsta förvaltningsdomstolen.

(3 och 4 mom. som i ShUB)
(5 mom. *utesl.*)

16 kap.

Särskilda bestämmelser

92 (93) §
(Som i ShUB)

17 kap.

Ikraftträdelsebestämmelser

93 och 94 (94 och 95) §
(Som i ShUB)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 10 § i

lagen om missbrukarvård. Lagen skall kompletteras med risk för fostrets hälsa som nytt skäl för vård mot moderns vilja.

Helsingfors den 6 februari 2007

Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Paula Risikko /saml
Raija Vahasalo /saml

Eero Akaan-Penttilä /saml
Leena Rauhala /kd

RESERVATION 2

Motivering

Social- och hälsovårdsutskottet har gjort ett mycket gott arbete med barnskyddslagen, men vi kan ändå inte omfatta förslaget att den första beslutsinstansen vid tvångsomhändertagande ska vara förvaltningsdomstolen, med högsta förvaltningsdomstolen som första besvärsinstans. Det hotar att gå jurister i barnskyddet till skada för en samlad bedömning av vad som är bäst för barnet. Högsta förvaltningsdomstolen är inte heller lämplig som första besvärsinstans.

Det rådande läget där besluten fattas på kommunal nivå är inte heller det lämpligt, eftersom det betyder att mycket känsliga frågor hanteras av bara alltför bekanta människor och eftersom det inte alltid finns tillgång till adekvat expertis i kommunerna. Därför kan vi inte heller omfatta samlingspartiets förslag att besluten fortsatt ska fattas kommunalt, eller allra högst regionalt. Den rätta regionala enheten skulle vara av ett landskaps storlek. Beslut om tvångsomhändertagande bör tas i ett tvärfackligt organ, som kunde inrättas i anslutning till exempel till en sådan

samkommun som avses i 6 § i lagen om kommun- och servicestrukturreformen.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslagen förkastas och

att ett uttalande godkänns (Reservationens förslag till uttalande).

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen skyndsamt bereder ett nytt förslag till barnskyddslag i övrigt utifrån utskottets överväganden, utom att beslut om tvångsomhändertagande fattas av ett tvärfackligt organ som inrättas till exempel i anslutning till sådana samkommuner som avses i 6 § i lagen om kommun- och servicestrukturreformen. Lagen bör beredas i brådskande ordning så att den kan träda i kraft i början av 2008.

Helsingfors den 6 februari 2007

Osmo Soininvaara /gröna
Erkki Virtanen /vänst